

Розділ

1

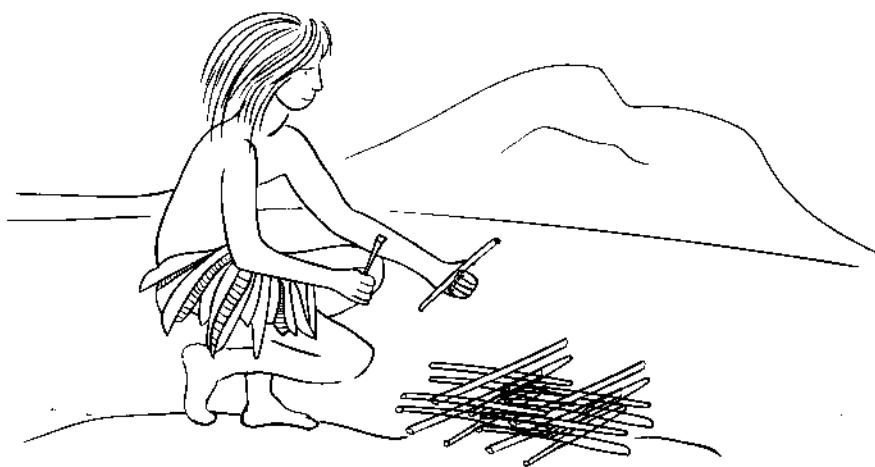
ПОДОРОЖ У ЧАСІ

У первісному світі. Пригоди доісторичного хлопчика

(Скорочено)

1. НА БЕРЕЗІ РІКИ

Холодного, похмурого і дощового ранку на березі величезної ріки сидів маленький дев'ятирічний хлопчик.

Могутній потік нестримно мчав уперед: у своїх могутніх хвилях він ніс кули гілок і трави, вирвані з корінням дерева й величезні крижини з важким камінням.

Хлопчик був один. Він сидів навпочіпки перед в'язкою тільки-но нарізаної тростини. Його худеньке тіло звикло до холоду; він не звертав ніякої уваги на страшений шум і гуркіт крижин.

Неподалік від хлопчика, на схилі пагорба, глибочіла, ніби величезна роззявлена паща, широка чорна діра, що вела до глибокої печери.

Тут дев'ять років тому народився хлопчик. Тут же здавна мешкали й предки його предків.

Лише через цю темну діру входили й виходили суворі мешканці печери, через неї вони отримували повітря і світло; з неї вириався назовні дим вогнища, в якому вдень і вночі старанно підтримувався вогонь.

На порозі печери з'явився високий жилавий старий із засмаглою зморшкуватою шкірою. Його довге сиве волосся було зв'язане у жмут на потилиці, червоні повіки були запалені від уїдливого диму, що постійно наповнював печеру. Старий підняв руку і, прикривши долонею очі під густими бровами, поглянув у бік ріки. Потім він крикнув:

— Крек! — цей хриплий поривчастий крик нагадував крик хижого птаха.

«Крек» означало «птахолов». Хлопчик отримав таке прізвисько недарма: із самого дитинства він відзначався надзвичайною спритністю в нічному полюванні на птахів. Він забирає їх сонними в гніздах і переможно приносив до печери. Іноді за такі успіхи його нагороджували за обідом добрячим шматком сирого кісткового мозку — почесною стравою, яку зазвичай притримували для старійшин і батьків сімейства.

Крек пишався своїм прізвиськом: воно нагадувало йому про нічні подвиги.

Хлопчик озирнувся на крик, миттєво підхопився із землі та, захопивши в'язку тростини, підбіг до старого.

Поклавши в'язку біля печери, він підняв на знак пошани руки до лоба й вимовив:

— Я тут, Старійший! Чого ти бажаєш?

— Дитя, — відповів старий, — усі наші ще зрання пішли в ліси полювати на оленів та широкорогих биків. Вони повернуться лише ввечері, тому що — запам'ятай це — дощ змиває сліди тварин, знищує їхній запах, а вітер відносить клапті шерсті, що залишаються на гілках і стовбурах дерев. Мисливці будуть довго шукати здобич. Отже, аж до вечора ми можемо займатися власними справами. У нас достатньо держаків для стріл, але мало камінних наконечників, хороших різаків і ножів: усі вони сточились, затупились і поламались.

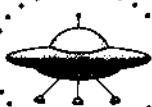
— Що ж ти накажеш мені робити, Старійший?

— Разом ми підемо уздовж Білих пагорбів і пошукаємо великі кремені, бо вони часто знаходяться біля підніжжя берегових скель. Сьогодні ж я відкрию тобі секрет, як їх обтісувати. Вже час, Креку. Ти виріс, ти сильний, красивий і у змозі носити зброю, зроблену власноруч. Зачекай, я покличу інших дітей.

— Чую і скоряюсь, — відповів Крек і схилився перед старим, ледь стримуючи свою радість.

Нарешті старий вийшов із печери. За ним ішла ціла орда хлопчаків-дикунів. Усі вони, як і Крек, були ледь прикриті від холоду жалюгідними плащами зі звірініх шкур.

Найстарший із них — Гель. Йому вже виповнилося п'ятнадцять років. Чекаючи того знаменного дня, коли мисливці нарешті візьмуть його з собою

на полювання, він встиг відзначитись як незрівнянний рибалка. Старійшина навчив його вирізати з мушель вістрям кремнієвої скалки смертоносні гачки. За допомогою саморобного гарпуна із зазубреним наконечником Гель ловив навіть здоровезних лососів.

За ним ішов Рюг Великовухий. Якби на той час, коли жив Рюг, людина вже приручила собаку, про нього неодмінно сказали б: «У нього собачий слух і нюх».

Рюг по запаху дізнавався, де в густих кущах дозріли плоди, де вилазили з-під землі молоді гриби; із заплющеними очима впізнавав він дерева по шелесту їхнього листя. <...>

Усі маленькі супутники старого несли на спинах мішки-корзини, грубо сплетені з вузьких смужок кори; одні тримали в руках коротку палицю з важкою голівкою, інші — спис із камінним наконечником, а треті — щось подібне на камінний молот. <...>

Матері підійшли до виходу з печери й усміхнено проводжали синів. Поряд із ними стояли дві дівчинки, стрункі й високі, — Маб і Он. Вони заздрісно дивились услід хлопчикам.

Лише один, найменший представник первісного людства, залишився в задимленій печері: він стояв навколошки біля вогнища, де серед величезної купи попелу і згасаючих вуглин ледве потріскував вогник.

Це був наймолодший хлопчик — брат Крека, Ожо.

Йому було сумно, і він час від часу тихо зітхав. Ожо дуже хотілося піти зі Старішим, але він, стримуючи слізози, мужньо виконував свій обов'язок.

Сьогодні його черга підтримувати вогонь у печері.

Ожо пишався цим. Він знов, що вогонь — найцінніший скарб, якщо він згасне, на хлопчика чекає страшне покарання. Тому, як тільки-но хлопчик помічав, що полум'я зменшувалося й загрожувало згаснути, він починав швидко підкидати в багаття гілки смолянистого дерева, щоб знову оживити вогонь.

Зрештою, Ожо забув про образу, йому дошкаяв голод, і ні про що інше він думати вже не міг. <...>

2. ОДИН ІЗ ДНІВ ПЕРВІСНИХ ЧАСІВ

Ожо був голодний, а його брати були ще голодніші. Вони довго йшли під дощем і холодним вітром. Старійший весь час пошепки й знаками пояснював їм, як упізнавати водяні рослини, що росли вздовж берега. Узимку, коли немає м'яса, їхнім корінням можна якось наповнити голодний шлунок.

Він говорив, а його маленьких супутників мучило бажання крадькома зірвати і проковтнути дикі ягоди чи плоди, що якимось дивом вціліли від морозів.

Але їсти наодинці суворо заборонялось. Усе, що знаходили, приносили до печери. Діти звикли, що лише в печері, після огляду старшими, здобич ділилася між усіма. Тому вони пересилювали спокусу голоду та вклали у мішки усе, що збиралі дорогою.

Дощ і дрібний град не вщухали ні на мить.<...>

Так ішли вони довго. Нарешті, Старійший наказав зупинитись.

На березі, під навісом скелі, було гарне сухе місце для відпочинку.

— Сідайте... Відкрийте свої мішки, — сказав Старійший.

Хто ліг, хто присів навпочіпки на пісок. Найкраще місце під навісом хлопці надали Старійшому.

Крек показав старому все, що знайшлось у мішках, і шанобливо піdnіс йому маленьку змійку. Такий ласий шматок, на його думку, мав дістатись Старійшому.

Але старий тихенько відштовхнув простягнуту руку хлопчика й мовив:

— Це вам! Якщо немає смаженого м'яса, я жуватиму корінці. Я звик до цього, так робили мої предки. Подивіться на мої зуби — ви побачите, що мені часто доводилось їсти сире м'ясо й різні плоди та коріння. У часи моєї молодості чудовий друг-вогонь, який ми усі мали шанувати, нерідко надовго покидав наші печери. Іноді місяцями, а то й роками, ми, не маючи вогню, натруджували свої міцні щелепи, пережовуючи сиру їжу. Починайте їсти, діти. Час!

І діти жадібно накинулись на жалюгідне частування. Після цього мізерного сніданку, який ледь-ледь притамував голод мандрівників, старий наказав дітям відпочити.